

A magyarok és a románok viszonya Erdélyben

A két nép mindennapi kapcsolatának jellege napjainkban nem dokumentálható. A sajtóban, rádióban, televízióban és a közéletben e tárgyra vonatkozó minden megnyilvánulás éppoly irányított és hazug, mint a kommunikációnak nem az informálást, hanem a manipulációt és propagandát szolgáló minden formális csatornája. Ez jellemzi azonban az informális csatornák jó részét is.

A fenti ok miatt minden, az erdélyi román-magyar viszonyt érintő állítás csak személyes élményekből táplálkozhat, s ezért nem bizonyítható.

Az egyéni emberi kapcsolatok szintjén gyakori az egymást-segítés, mindenekelőtt a létfenntartási cikkek megszerzésének területén. Közvetlenebb viszony esetén – kizárólag négy szemközti beszélgetésekben – hangot kaphat a mindnyájunkat elnyomó rezsimmal való szembenállás is.

Az általános légkör alaptónusát azonban a központilag sugalmazott hangulatszítás (ez viszont már dokumentálható) adja meg, mely érv- és eszmerendszerét a XIX. századi politikai célzatú propagandakampánytól örökölte, mintegy megtartva annak kontinuitását. E szerint a honfoglaló magyarok az ősi román földre betolakodott hódító barbárok voltak, akik leigázták, elnyomták, és erőszakkal magyarosítani törekedtek az évezredek óta Erdélyben élő és a magyarokénál jóval magasabb rendű kultúrával rendelkező románokat. Mai utódaik természete lényegében nem változott: izgága, megbízhatatlan emberek, akik állandóan elégedetlenkednek. Jelenleg kulturális jogaik igényével igyekeznek dominanciájukat (sic!) megteremteni; arra törekszenek, hogy több joggal rendelkezzenek, mint a románok saját ősi földjükön. Lelkükben ott rejtegetik revizionista, irredenta, sőt fasiszta hajlandóságait, és ezáltal jelenlétük veszélyt jelent a mai román állam számára. Csak az alkalmat lesik, hogy újra elkövethessék hajdani bűntetteiket, s ha lehetőségük lenne rá, talán vérfürdőt rendeznének a románok között. Jellemvonásaik és törekvéseik közösek, bárhol éljenek is, ezért gyanús minden kapcsolat, amit az erdélyi magyarok magyarországi ismerőseikkel, rokonaikkal fenntartanak.

E tézisek – a legkülönbözőbb variációkban, részletezésben és kiegészítésekkel – mind nagyobb mérvben jelentkeznek a román közírásban, szépirodalomban, a történetírásnak nevezett ideologizált eszmefuttatásokban és nem utolsósorban az iskolai oktatásban. (Miközben Románia azzal dicsekszik, hogy tevékeny előkészítője volt az ifjúság előítéletmentes nevelésének szükségességét kimondó ENSZ-határozatnak.)

Ez a propaganda korántsem hatástalan. Hitler is tudta: ha valamit sokan hajtogatnak, hihetősége az emberek előtt mindinkább növekedni fog. Különösen akkor, ha az valamilyen formában a hiúságra apellál. Figyelembe véve azt is, hogy a nagy elődök legtöbbször íásaiban is jelentkezik a magyarellenesség, nem lehet csodálkozni azon, hogy a románok többsége – noha tudja, hogy a jelenre vonatkozó propagandisztikus állítások gyakorlatilag mind hazugak – elfogadja mindazt, amit az ideologizált hivatalos történelemírás el akar velük hitetni, annak következtetéseivel együtt. Része van ebben annak a szellemi belterjességnek is, amely az átlagpolgár számára hozzáférhetlenné teszi a más nézetű megnyilatkozásokat, illetve amit ezekről megismerhet, azt az uralkodó szemlélet értelmezésében találják elébe.

A kiegyezés időszakát például az erdélyi románok elnyomtatása legsötétebb periódusának tartják, pedig annak valódi ismeretében felismerhetnék, hogy az akkori románok – a kor minden hibája és ellentmondásossága ellenére – több joggal rendelkeztek Magyarországon, mint a maiak Romániában.

A magyarelles uszítás a legkevésbé talán a tiszta román vidékek földműveseire hat; rájuk valóban érvényes a propagandisztikusan is sokat emlegetett hagyományos román

vendégszeretet és az idegenekkel szembeni előzékenység. Ugyancsak nehezebben befolyásolható a hajdani magyar többségű városok törzsökös román lakossága is; általában ők azok, akik a legtöbb magyar kapcsolattal rendelkeznek.

Az ellenséges légkör igazi támaszai a román falvakból a magyar városokba áramlott, illetve az Ókirályságból Erdélybe vándorolt tömegek, akik – mint újonnan jöttek – a legkönnyebben felveszik az előjogokkal rendelkező őslakos pózát. Ugyancsak ide sorolhatók azok, akik az utóbbi időben fejezték be iskoláikat, és már a nyílt sovinizmus légkörében nevelődtek. Mindenekelőtt ezekből kerülnek ki azok, akik megszólítják, megfenyegetik, esetleg tetteleg bántalmazzák (mint erre az utóbbi időben nem egy példa volt) azokat, akik elfelejtik, hogy „román kenyeret esznek”, és az utcán, járműveken magyarul mernek beszélni.

Ebben a légkörben a magyar kisebbség helyzetéről románokkal nyíltan beszélni még négy szemközt sem igen lehet. A téma tabuként jelentkezik, s a felvetése által kiváltott reakciót az „egy hajóban utazunk” megfogalmazásban rejlő egyenlősítő szemlélet jellemzi.

Az óvatos válasz vagy hallgatás mögött rejtőzhet igazságérzet által sugallt szolidaritás is, amelyet – mivel jelenleg szinte hazaárulás-számba menne – nem mernek kinyilvánítani. A magánbeszélgetésekben megnyilvánuló ilyen természetű gesztusoknak a jelen pillanatban nincs tétjük, hiszen a nyilvánosság előtt nem lehet vállalni azokat.

Az, hogy ki érez valódi szolidaritást az elnyomott nemzetiségekkel, csak akkor derülhetne ki, ha egyszer olyan demokratikus társadalom jönne létre Romániában, mely az eltérő véleményeket is megtűri.

Egy ilyen fordulat számunkra a reveláció pillanata is lehet, valódi barátokra találván közös problémáink megoldásában. De megtörténhet, hogy csak egy illúzió szertefoszlásának tapasztalatával gazdagodunk.

Budapest, 1987. december

(Készült a Joó Rudolf által vezetett munkacsoport keretében, mely a Magyar Demokrata Fórum felkérésére helyzetösszegző tanulmányt készített annak 1988. március 6-i erdélyi tanácskozására. Az írás anyaga beolvadt ebbe a tanulmányba. – I. Jelentés a romániai magyar kisebbség helyzetéről, In: Jelentések a határokon túli magyar kisebbség helyzetéről, Medvetánc könyvek, Budapest, 1988.)